

Några fågelnotiser

Jan Sondell

Ejdrar i Fiskarfjärden

Den 8 juni upptäckte jag från min bostad med tubkikare två större dykänder på långt håll ute på Fiskarfjärden. De höll mestadels till strax väster om Fiskarholmen. Först misstänkte jag att de var honor av sjöorre, eftersom två par sjöorrar hade rastat på ungefär samma ställe 21 april. Fåglarna låg kvar på samma ställe dag efter dag.

Vid en roddtur 18 juni bestämdes fåglarna slutgiltigt till ejdrar. De var honfärgade och uppehöll sig envist strax väster om Fiskarholmen.

Vid roddturen upptäcktes också en stor död fisk strax under vattenytan. Vid närmare kontroll visade den sig sitta fast i ett nät. Med början i detta nät kunde ett 10-tal nät bärgas fulla med fisk i olika förruttnelsestadier. Det var ett synnerligen otrevligt arbete att föra näten med ca 25 kilo fisk iland och täcka över dem så de inte kunde vålla mer skada.

Vid kontakt med fiskerättsarrendatorn visade det sig att de aktuella näten försvunnit några veckor tidigare. Ägaren bedömde dem som stulna. Ganska snabbt misstänktes ett samband mellan tillgången på fisk i olika förruttnelsestadier och ejdrarnas trogna närvaro i området.

I *The Handbook of British Birds* (1952) står det under "Food" bl a: entrails of fish thrown overboard, alltså fiskrens som kastas överbord från fiskebåtar. Om man går igenom hela det födoregister som ejdrar har noterats ha i Storbritannien så består det till 95 % av animalier, i stort sett från alla djurarter som

den kan komma åt i havet. Även om ejdern hos oss mest är känd för att leva på blåmusslor har den alltså när tillfälle ges en betydligt bredare matsedel.

Två ejdrar observerades till och med 29 juni och en fågel så sent som 2 juli. I slutet av vistelsen började fåglarna gå upp och vila på Fiskarholmen. De blev dock något mindre stationära i slutet av perioden.

Med stor sannolikhet lockade det stora utbudet av lättillgänglig näringsrik föda ejdrarna att stanna i Mälaren så lång tid som 3-4 veckor. Förmodligen låg det kvar fiskrester på botten en tid efter det att näten var upptagna. Lite förvånande är det dock att inte någon av ejdrarna fastnade i näten.

Koltrasthannen klarade krisen!

Under hösten och vintern höll ett antal unga koltrasthannar till i min trädgård. Den 8 februari dök plötsligt två gamla hannar upp (söderifrån?) och började hävda revir så de unga fick maka på sig. Under de kommande månaderna hävdade 2-3 gamla hanar revirgränser på och omkring vår tomt. Den 9 maj observerade jag plötsligt en gammal hane utan stjärt. Han såg verkligen ynkelig ut, men den 18:e hade stjärten vuxit ut 3-4 cm. Den 19 maj observerade jag tre hannar som bråkade på gräsmattan, en med mycket kort stjärt. Han verkade också skadad på vänstra lårbenet men klarade revirfighten bra. Det visade sig att den aktuella hanens sång också var skadad, han sjöng med hes kväkande

röst, som bara på rytmen avlägset påminde om en koltrast.

Troligen hade en sparvhök som till och från jagar i omgivningen missat honom med en hårsån. Klorna måste ha skadat lår och strupe eller lungor och bidragit till förlusten av stjärten. Det är inte nödvändigtvis så att stjärten blivit borttryckt. Fåglarna har en funktion som man kan kalla "skräckruggning". Det gör att de har mycket lätt att tappa stjärt och dun runt stjärtroten om de hamnar i en trängd situation.

Trots sina skador lyckades koltrasthannen hävda sitt revir. De följande dagarna tillfrisknade han, både sång och utseende förbättrades snabbt. Det var dock stundtals komiskt att se den stjärtlöse något halta fågeln jaga bort sina rivaler på gräsmattan.

Ett annat lite komiskt beteende som jag ibland sett exempel på är när två hannar hopande på gräsmattan bevakar varandra, båda ljudligt sjungande. Det pågår vad man kan kalla en oblodig kamp om revirgränserna.

Sjuk havsörn på Färingsö

Den 15 oktober ringde Urpo Könnömäki till mig i bilen och frågade om jag kunde fånga in en örn som satt på ett hygge norr om Svartsjö slott. Fågeln hade upptäckts av Håkan Petré vid en skogspromenad. Jag åkte hem och hämtade den största kartong jag kunde finna i garaget. Bäst att också ta med ett par arbetshandskar, örnklor är inget att leka med, tänkte jag.

Det hade börjat skymma när vi kom till platsen. Där satt en ung havsörn på en sten och betraktade oss. Att den inte flög iväg betydde att den var sjuk eller skadad på något sätt. Nu gällde det att snabbt få tag i fågeln. Jag närmade mig sakta och när den försökte flaxa iväg sprang jag fram. När den inte hann undan vände den sig då på rygg, något som stora rovfågelungar brukar göra i boet och höll upp klorna till försvar.

Fågeln var dock tämligen medtagen varför jag lätt kunde ta den runt tarserna med ena

handen och om halsen med den andra. Den gjorde inte ens några försök att använda näbben. Lådan jag tagit med mig visar sig vara alltför liten. Det var nämligen en havsörnshona som vägde 4,8 kg trots att den var mycket mager.

Förvaringsproblemet löses lätt genom att Håkan hade en hundbur i bilen – perfekt! Vi levererade örnen till Eva Kierkegaard som driver en viltjour på Mälardöarna. Hon försökte att ge den vätska på kvällen och tog den dagen efter till Roslagstulls djursjukhus för röntgenundersökning och övriga prover. Örnen hade inga hagel i kroppen, men förstörd mjälte

och lever. Den dog tyvärr kort därefter, den 19 oktober.

Mandarinänderna vid Drottningholm

Hela vårvintern 2001 höll en hane och tre honor av mandarinand till i vaken under bron framför Drottningholms slott. Rapport kom om att hanen uppvaktade en av honorna, parning iaktogs. Under våren syntes hanen ensam i området, honan låg förmodligen och ruvade. Efter det att en artikel om de ovanliga fåglarna

Författaren med den sjuka örnen.

Foto: Västmanlands Läns Tidning

MANDARINAND

varit införd i Mälardalens Nyheter ringde en person, som bor nära Drottningholm, till mig och meddelade: "Mandarinänderna bor i min trädgård."

Jag åkte till honom och konstaterade faktum. I en gammal ek fanns ett bohål på ca 5 m höjd. Dit hade han sett en mandarinandehona flyga flera gånger. Det hela verkade klart, även om jag avstod från att skrämman ut honan ur bohålet, mandarinand häckade i Ekerö kommun.

Sedan hände inte så mycket förrän Thomas Strid, redaktör för Fåglar i Stockholmstrakten, meddelade oss att det hade varit en artikel införd i Västmanlands Läns Tidning som berättade att mandarinand häckade vid Drottningholm. Som bevis presenterades en bild av en hona med tre ungar. Det hade dessutom observerats ytterligare en hona till med en unge. Där ser man, det måste komma hit utsocknes ornitologer för att slutligt verifiera häckningen!

En intressant teori om mandarinändernas ursprung har också lanserats. Claes Kyrk,

som varit ordförande i Stockholms Läns Rassefjäderförening känner till att det i början på 1980-talet fanns en trädgårdsförvaltare i Drottningholm, som bedrev uppfödning av olika exotiska änder och ankor. Han bodde på malmen norr om slottet och hans tomt hade sjökontakt norrut. Möjligen kan mandarinänderna härstamma från hans uppfödning.

Det betyder i så fall att arten lyckats hålla sig kvar i området i två decennier, något som är lite förvånande men inte är helt omöjligt. Det flesta andfåglar har stark hemortstrohet, och lite nytt blod bör det ha varit möjligt att få in i slakten då och då, mandarinänder förekommer ju i många fågeldammar och ofta rymmer enstaka fåglar.

Vi som bor i kommunen kan nu på nära håll följa hur det kommer att gå för mandarinänderna i fortsättningen. Senast i juli 2001 rapporterades fem fåglar vid Drottningholmsbron så än verkar arten hålla ställningarna.